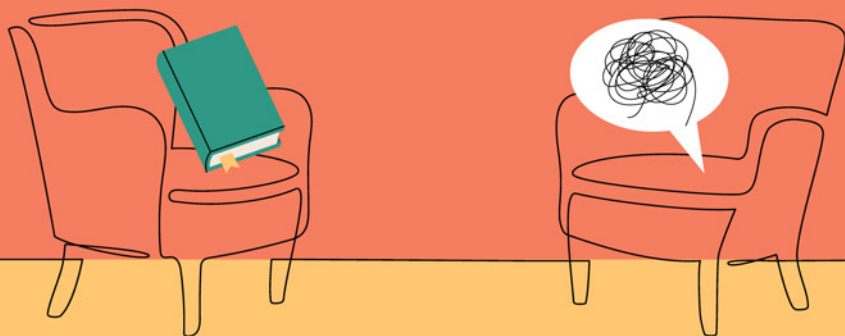

TATO KNIHA JE LEVNĚJŠÍ NEŽ TERAPIE

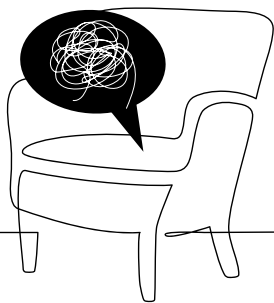
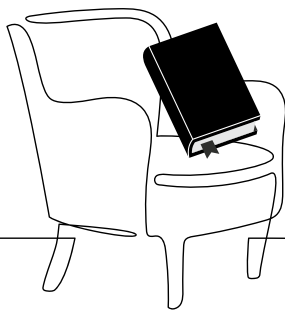

Jak si udržet
psychickou pohodu

LIZ KELLY

GRADA®

TATO KNIHA JE LEVNĚJŠÍ NEŽ TERAPIE

Jak si udržet
psychickou pohodu

LIZ KELLY

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**. Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou **bez souhlasu nositele práv zakázány**.

Liz Kelly

Tato kniha je levnější než terapie

Jak si udržet psychickou pohodu

Přeloženo z amerického originálu knihy *This Book Is Cheaper Than Therapy* nakladatelstvím PESI Publishing, Inc. ve Wisconsinu, USA v roce 2024.

This Book Is Cheaper Than Therapy

Copyright © 2024 by Liz Kelly

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form.

This edition published by arrangement with PESI Publishing
c/o Susan Schulman Literary Agency, New York.

Vydala Grada Publishing, a.s.

U Průhonu 22, 170 00 Praha 7

tel.: +420 234 264 401

www.grada.cz

jako svou 10 111. publikaci

Překlad Ivana Sýkorová

Odpovědná redaktorka Marie Zelinová

Grafická úprava a sazba Eva Hradiláková

Návrh a zpracování obálky dle originálu Lucie Skořepová

Počet stran 240

První české vydání, Praha 2025

Vytiskla D.R.J. TISKÁRNA RESL, s.r.o., Náchod

Czech Edition © Grada Publishing, a.s., 2025

Coverphoto © Irina / AdobeStock.com, 2025

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.

ISBN 978-80-271-7421-8 (ePub)

ISBN 978-80-271-7375-4 (pdf)

ISBN 978-80-271-5597-2 (print)

OBSAH

NAPSALI O KNIZE...	9
O AUTORCE	12
POZNÁMKA AUTORKY	13
Moje sociální zázemí	13
Důvěrné informace a upozornění	13
ÚVOD	15
Co je vlastně terapie?	16
Jak vám může tato kniha pomoci	17
1. PÉČE O SEBE ZNAMENÁ PŘEŽITÍ	21
Péče o sebe je radikálním aktem přežití	21
Nejčastější mýty o péči o sebe	22
Typy péče o sebe	27
Uvědomte si své potřeby v oblasti péče o sebe	33
Efektivní péče o sebe v praxi	34
Tipy na péči o sebe, když pocítujete úzkost nebo splín	36
2. POZNEJTE SVÉHO VNITŘNÍHO KRITIKA	43
Seznamte se s Nelsonem	43
Neopodstatněná očekávání společnosti	46
Výchozí podmínky nejsou rovnocenné	47
Kapitalismus miluje vašeho vnitřního kritika	49
Nejčastější vzorce negativních myšlenek	50
Jak přerámovat negativní myšlenky	56
3. PROPOJENÍ MYSLI A TĚLA	71
Nejdůležitější práce mozku	71
Vyšší a nižší mozek	72

Sympatická nervová soustava	73
Parasympatická nervová soustava	77
Trauma a nervová soustava	78
Zdědíte víc než jen starožitný porcelán po babičce	79
Typy a triky, jak na nervovou soustavu	81
Jak se chová opilý mozek	90
4. ZVLÁDÁNÍ VŠECH POCITŮ	95
Ovládání emocí: Uvědomte si, co se děje, než se zničíte	95
Fakta o vašich pocitech: Běžné mýty o emocích	97
Jak vystoupit z horské dráhy	99
5. ZDRAVÉ HRANICE JSOU NEJÍC	115
Co jsou hranice?	115
Rozpočet na vaše zájmy a umění říkat „ne“	118
Jak zjistit, kdy potřebujete hranice	119
Důvody, proč pro vás může být těžké nastavit si hranice	120
Základy asertivní a zdravé komunikace	127
Nastavení hranic ve vztahu k technologiím a sociálním sítím	130
Jak jednat s lidmi, kteří si vylévají emoce	132
6. LIDÉ POTŘEBUJÍ LIDI (PROTO SI NAJDĚTE TY DOBRÉ)	137
Jak vypadají zdravé vztahy v reálném životě	137
Jak mluvit s cizími lidmi	138
Jak se chová zamilovaný mozek	141
Kritéria důvěry	146
Navázání pouta: Čtyři typy citové vazby	149
Řeč lásky	153
Přehodnocení iluze o spřízněných duších	156
Umění naslouchat	158
Bojujte férově	162
Omluvte se jako profík	163

7. KAŽDÝ PROŽÍVÁ ZÁRMUTEK	165
Definice zármutku	165
Truchlíte?	166
Přístup společnosti k zármutku a ztrátě	169
Druhy zármutku	169
Bolest versus utrpení	174
Vina versus lítost	176
Jak se vyrovnat se ztrátou	177
Jak uzdravit zlomené srdce	183
Jak pomoci truchlícímu člověku	184
Transformativní povaha zármutku	188
 8. HLUBŠÍ SMYSL	 191
Štěstí versus hlubší smysl	191
Čtyři pilíře hlubšího smyslu	192
Uvědomte si, jaké jsou vaše hodnoty	195
Nastavte si chytré cíle	198
Nalaďte se na svou intuici	200
Procházíte změnami?	202
 9. DUŠEVNÍ ZDRAVÍ V DLOUHODOBÉM VÝHLEDU	 207
Hledáte něco víc?	207
Jak najít terapeuta, s nímž si budete rozumět	209
Příprava na terapii	211
O čem byste měli mluvit se svým terapeutem (nebo sami přemýšlet)	212
Jak si můžete dovolit terapii, když nemáte dost peněz	214
Další aktivity na podporu duševního zdraví	218
Rozhodnutí, zda je pro vás vhodná medikace	223
Co dál?	224
Fandím vám	225
 PODĚKOVÁNÍ	 229
ČESKÉ ZDROJE PRO PSYCHICKOU POMOC	231
POZNÁMKY	235

*Věnováno Judsonu Richardsonovi, Carol Bartlettové,
Stephanii Handelové a Amy Cirbusové.*

Mám velké štěstí, že jsem vás našla a stali jste se mými mentory.

Děkuji, že jste mi věřili.

Můj život je díky vám lepší.

NAPSALI O KNIZE...

„Kniha *Tato kniha je levnější než terapie* je úžasným zdrojem pro každého, kdo chce být zdravější v duševní a emoční rovině. Liz Kelly sestavila zábavnou, přístupnou a vysoce praktickou příručku, která vás provede širokou škálou klíčových témat, zároveň je však důsledně podložena vědeckými poznatky. A není na škodu, že je také skutečně vtipná a že ve vás probudí touhu dozvědět se víc! Tuto knihu si musíte přečíst!“

– **Jonah Paquette**, klinický psycholog
a autor knihy *Happily Even After*

„Komplexní program bez vaty a klišé, který vám pomůže posílit emoční odolnost, rozvíjet smysluplné vztahy a ujasnit si, jak si vytvořit takový život, z něhož nebudete chtít utíkat. Při čtení knihy *Tato kniha je levnější než terapie* se budete smát a stejně tak i plakat, protože Liz Kelly se velmi rychle stane nejen vaší terapeutkou, ale i zábavnou a chápavou nejlepší přítelkyní! Knihu si rozhodně musíte přečíst, ať se chystáte udělat první krok na cestě ke zlepšení duševního zdraví, nebo už terapii dobře znáte a potřebujete laskavou podporu.“

– **Kaitlin Harkessová**, klinická psycholožka, instruktorka
jógy a moderátorka podcastu *Wisdom for Wellbeing*

„Kniha Liz Kelly *Tato kniha je levnější než terapie* je poutavou a srozumitelnou novinkou, která pomáhá překlenout propast mezi potřebami lidí v oblasti duševního zdraví a možností zajistit si přímé (často těžko dostupné nebo drahé) psychoterapeutické služby. Liz s vtipem a moudrostí nejen vede čtenáře k lepšímu pochopení péče v oblasti duševního zdraví, ale také jim poskytuje ukázkou technik, které mohou považovat za prospěšné ještě předtím, než vůbec vstoupí do ordinace terapeuta.“

– **Mitch Abblett, Ph.D.**, psycholog v soukromé praxi
a autor knih *Prizeworthy*, která získala zlatou cenu
Nautilus Book Award, a *The Five Hurdles to Happiness*

„Ušetřete a běžte si koupit tuto knihu! Liziny rady jsou tak moudré, přiléhavé a zásadní, že budete skoro rádi, že se vám ještě nepodařilo najít si terapeuta. Možná mě připraví o práci, ale nemůžu být šťastnější. Liz vám změní život a zaručí, že se na cestě ke svému nejlepšímu já budete smát.“

– **Michael Alcée, Ph.D.**, autor knihy *The Performing Art of Therapy: Acting Insights and Techniques for Clinicians*

„Čtivá kniha Liz Kelly vám bude připadat jako poučná a podnětná konverzace s chápavou přítelkyní, která vás podpoří – a shodou okolností má také osvěžující smysl pro humor. Kniha je sice levnější než terapie, ale je plná neocenitelných postřehů. Liz Kelly velmi přirozeně přenáší myšlenky z různých psychoterapeutických škol do dobře dostupných technik, které můžete aplikovat v každodenním životě. Bez ohledu na to, zda můžete pokračovat s formální terapií, vám slova Liz Kelly, nabitá informacemi a zábavná, umožní vydat se na cestu k efektivní, holistické péči o sebe.“

– **Mark O'Connell, LCSW-R**, autor knihy *The Performing Art of Therapy: Acting Insights and Techniques for Clinicians*

„Liz Kelly do této čtivé a srozumitelné příručky vložila sadu účinných nástrojů a strategií zaměřených na duševní zdraví. Čtenáři budou mít pocit, jako by komunikovali s dobrou přítelkyní, která je shodou okolností také vynikající terapeutkou. Začnete-li tyto nástroje využívat, nepochybně vám to přinese zlepšení duševního zdraví a kvality života.“

– **Britt H. Rathbone, LCSW-C**, spoluautor knihy *What Works With Teens, Parenting a Teen Who Has Intense Emotions* a dalších publikací

„Lékaři a terapeuti začínají objevovat koncept, který herci chápou již dlouho a byznysmeni objevili nedávno: jde o improvizaci, konkrétně aplikovanou improvizaci, která prospívá týmům i jednotlivcům, pomáhá ‚udělat si obrázek o situaci v místnosti‘ a ‚udržovat pozornost v přítomnosti‘, čímž přispívá ke zlepšení komunikace a mezilidské dynamiky. V knize *Tato kniha je levnější než terapie* jde Liz Kelly ještě o krok dál: s pomocí improvizčních nástrojů vám ukáže, jak být více v přítomnosti kvůli sobě a jak si ‚udělat obrázek o situaci‘, když jde o naše vlastní myšlenky a pocity. (Nápověda: možná si je jen vymýšlíme!) Objevíte

nástroje a dovednosti, které vám pomohou lépe porozumět sobě, lidem kolem vás i tomu, jak vědomě pečovat o své duševní a emoční zdraví a psychickou pohodu.“

– **Shawn Westfall**, herec věnující se improvizální komedii a instruktor a zakladatel Westfall Partners

„Vzhledem k tomu, že potřeba terapie i poptávka po ní roste, může být nová kniha Liz Kelly darem z nebes pro ty, kdo právě teď potřebují pomoc! Nabízí skvělé osobní rady protkané humorem a autentičností od terapeutky, která je nohama na zemi. Díky jejímu přístupu zaměřenému na péči o sebe snadno pochopíte i složité prvky terapie, dokážete je sami aplikovat, a váš život se tak změní k lepšímu. Liz Kelly čtenářům zprostředkovává terapeutický způsob myšlení, ať už jde o extrémní péči o sebe, zvládání emocí či nalezení správného druhu podpory, a pomáhá jim zlepšit náhled na svět i vlastní život.“

– **Lynn Grodzkiová**, autorka knihy *Therapy with a Coaching Edge*

„Kniha Liz Kelly *Tato kniha je levnější než terapie* je záchranným lanem v časech národní krize duševního zdraví. Liz znám jako velice schopnou terapeutku. Je také zábavnou spisovatelkou, která přináší terapeutické postřehy, naději a uznání, to vše protkané jejími zkušenostmi, moudrostí a důvtipem. Liz píše s odvahou a soucitem, poukazuje na důležitost duševního zdraví a s pomocí smyslu pro humor otevírá tomuto konceptu dveře i prostor v myslích čtenářů. Jakmile bude kniha na pultech, koupím ji každému z mých tří synů, kterým je něco přes dvacet.“

– **Susan Vitale Greynoldsová, LPC, EDD**, terapeutka zaměřující se na zpracování zármutku a traumat

„Jaký dar! Liz si našla čas a sestavila perfektní návod pro každého, kdo se chce cítit příčetnější a ukotvenější v šílené a neukotvené době. Kniha je plná snadných, dobře aplikovatelných a nesmírně účinných doporučení a behaviorálních tipů, které vám mohou naprosto změnit život. Líbí se mi, jak prakticky a velkoryse je každý z nich prezentován, navíc s dávkou Liziny jiskrné autenticity a citlivosti. Vřele doporučuji přečíst si tuto knihu jako doplněk k terapii nebo předtím, než s ní začnete.“

– **Paula D. Atkinsonová, LICSW, LCSW, E-RYT 500**

O AUTORCE

Liz Kelly, LICSW, je psychoterapeutka, klinická sociální pracovníce a spisovatelka žijící v severní Virginii nedaleko Washingtonu. Ve své praxi pomáhá zaneprázdněným lidem nacházet v životě hlubší smysl, zmírňovat stres a žít vědoměji. Liz také pracuje s jednotlivci, kteří se potýkají se zármutkem, ztrátou a dalšími životními změnami. V osobním životě s nadšením jezdí na víkendová dobrodružství se svým manželem

a dvěma dcerami. Má ráda kreativitu a pořádek (kdyby nebyla terapeutkou, živila by se organizováním skříní!), vaření podle nových receptů, sledování různých dokumentárních filmů, turistiku a setkávání se svými přáteli a sousedy.

POZNÁMKA AUTORKY

Moje sociální zázemí

Než přejdeme k samotné knize, ráda bych vám pověděla něco o mém sociálním zázemí, abyste si udělali ucelený obrázek o tom, kdo jsem a z čeho vycházejí mé zkušenosti jak v osobní, tak i v profesní rovině. Podělit se s vámi o tyto informace považuji za důležité proto, abyste lépe pochopili můj náhled na svět. Jsem běloška, genderově se identifikuji jako žena, jsem heterosexuální a narodila jsem se na přelomu generací X a mileniálů (moje generace je známá mimo jiné tím, že vyrůstala na hře *Oregon Trail*). Používám zájmena ona/její. Jsem vdaná a mám dvě malé děti. Pocházím z malého městečka v Illinois a posledních 22 let žiji v metropolitní části Washingtonu. Mám magisterský titul v oboru klinická sociální práce a v současnosti pracuji na volné noze jako terapeutka a spisovatelka.

Důvěrné informace a upozornění

Vztah mezi terapeutem a klientem je zvláštním poutem. Informace, které mi klienti svěří během sezení, jsou důvěrné a chráněné přísným etickým kodexem i zákony. Proto jsou příběhy klientů popsány v této knize fiktivními příklady, které vycházejí z mé klinické práce v oboru péče o duševní zdraví a mých osobních lidských zkušeností. Jakákoli podobnost či shoda s lidmi, kteří stále žijí nebo kteří již zemřeli, je tedy čistě náhodná.

Informace uvedené v této knize mají pouze informativní charakter. Jejich účelem není diagnostika, terapie ani léčba jakýchkoli duševních onemocnění. Navzdory troufalému titulu není tato kniha náhradou odborné lékařské, psychologické či psychiatrické péče. Jakékoli potíže

v oblasti duševního zdraví prosím konzultujte se svým lékařem nebo příslušným specialistou. Jestliže zažíváte psychickou krizi a obáváte se o svou bezpečnost, neváhejte zajít na nejbližší zdravotní pohotovost nebo vytočte tísňovou linku či linku krizové pomoci.

A konečně, pokud jste hákliví na ostřejší slova, měli byste si vybrat jinou knihu; jsem totiž přesvědčena, že pár peprných výrazů je nezbytných, máme-li se vypořádat s chaosem, který přináší život.

Upozornění: Účelem této knihy je poskytování obecných informací – v žádném případě nemá sloužit jako náhrada individuální terapie. Ne všechny rady uvedené v této knize musí být nutně vhodné právě pro vás.

Pokud potřebujete odbornou pomoc, vyhledejte ji ve svém okolí, anebo se inspirujte zdroji, weby a organizacemi v zadní části knihy. Děkujeme za pochopení.

ÚVOD

*Když nemůžete letět, běžte, když nemůžete
běžet, tak jděte, když nemůžete jít,
pak se plazte, ale ať děláte cokoli,
musíte se stále posouvat vpřed.*

– Martin Luther King Jr.

Konečně jste se odhodlali vyhledat odbornou pomoc a udělat něco pro své duševní zdraví. Správně! Jenže pak zjistíte, kolik stojí hodinový rozhovor s terapeutem: přibližně stejně jako polovina letenky do Chicaga nebo pár fakt krásných bot z Nordstromu. Mysleli jste si, že by psychoterapii mohla pokrýt zdravotní pojišťovna, jenže pak zjistíte, že vaše pojistka takový nadstandard nenabízí.

Nebo jste si možná vytvořili v rozpočtu polštář na výdaje za terapii. Prošli jste si stránky různých odborníků, poptali jste se na reference a začali jste obvolávat terapeuty, abyste si domluvili termín. Jenže všichni vás mohou objednat nejdříve za tři měsíce. Přesně to potřebujete, když jste na dně, v depresi nebo vyhořelí, že?

Chápu. Najít dobrého terapeuta je těžké. Najít dobrého terapeuta, se kterým si sednete, je ještě komplikovanější. Jako terapeutka působící ve Washingtonu sama nemohu uspokojit spoustu klientů, kteří se na mě každý měsíc obracejí. Je nesmírně frustrující, když nemám kapacitu, abych mohla věnovat odbornou péči člověku, jenž mě o to požádal. Kniha *Tato kniha je levnější než terapie* je mým způsobem, jak podpořit ty, které nemohu přijmout jako klienty. Tato kniha sice nemůže nahradit léčbu poskytovanou certifikovanými odborníky specializujícími se na duševní zdraví, ale přesto vám nabídne stejné strategie a nástroje, jaké předávám klientům ve své psychoterapeutické praxi.

Zasloužíte si cítit se lépe. Je možné cítit se lépe. Víím, že je to pravda, protože jsem svědkem neuvěřitelných pokroků svých klientů. Žasnu

nad odvahou, s jakou každý den přicházejí na terapie. O tom, že změna je možná, jsem se přesvědčila i z vlastní zkušenosti. Do Washingtonu jsem přišla po vysoké škole z venkovské oblasti na jihu Illinois s touhou dokázat něco velkého. Měla jsem vizi, že budu pracovat v politice nebo ovlivňovat diplomacii, ale neuměla jsem ani obsluhovat kopírku, ani připravovat dobrou kávu. Potýkala jsem se s neléčenými depresemi a nezpracovaným zármutkem. Nedokázala jsem vést vypjatější konverzaci ani se za sebe postavit, protože se mi hned zlomil hlas a do očí se mi nahrnuly slzy. Abych vše zvládala, vypomáhala jsem si lahvičkami laciného sauvignonu ze supermarketu a velkými porcemi klobásové pizzy.

Přála bych si mít v té době tuto knihu. Tato kniha je pro mé mladší já – člověka, který nevěděl, že s pomocí terapie, vzdělání, shovívavosti, pár dobrých přátel a receptu na wellbutrin se situace může výrazně zlepšit.

Co je vlastně terapie?

Navzdory tomu, co si někteří lidé myslí, není terapie jen určitou formou mystického čarování. Terapeuti nemají kouzelnou hůlku ani nic podobného – obvykle jen spoustu kávy. Terapie je spíše nástroj, který vám umožní uvědomit si, co se ve vašem životě daří a co se nedaří tak dobře, a pomůže vám rozpoznat vaše silné a slabé stránky. Je to bezpečný přístav, v němž můžete být člověkem. Bez odsuzování a kritiky vám umožní posvítit si na oblasti, v nichž se cítíte být nejistí, na negativní myšlenky a nezdravé vzorce chování. Díky tomu pak můžete podniknout kroky vedoucí k pozitivním změnám.

Terapie vám také dává pocit odpovědnosti od chvíle, kdy se pustíte do prvních kroků k pozitivním změnám. Změny bývají těžké a postup není vždy lineární. Náš mozek má tendenci tihnout k tomu, co považuje za pohodlné a známé, a to i tehdy, když pro nás nejsou pohodlí a známé prostředí tou nejlepším volbou. (Proto se mi nechce jít na procházku a raději bych si dala karamelky s pekanovými ořechy a čokoládou.) Terapie je místem, kde můžete pochopit tyto překážky na cestě k pozitivním změnám.

Jak říkávala moje okouzující učitelka sborového zpěvu na druhém stupni paní Swickardová: „Vyrovněj se s tím a přizpůsob se.“ Přesně to dělá terapie: Pomáhá vám zjistit, jak nejlépe zvládnout výzvy, které vám život staví do cesty, vyrovnat se s nimi a přizpůsobit se situaci.

Během sezení vám terapeut obvykle klade otázky, pomáhá vám nastavit si osobní cíle, nabízí podporu bez odsuzování, rozkrývá vzorce chování a témata, která zachytí při vašich rozhovorech, a nabízí zpětnou vazbu. Na terapii můžete do detailů mluvit o svém životě, aniž by vás někdo soudil a považoval za divného, šíleného, nezřízeného nebo otravného člověka. Sezení se stoprocentně točí kolem vás. Zaměřuje se čistě na **vaše potřeby a vaše cíle**. Jednu hodinu týdně se pozornost upírá výhradně na vaše duševní zdraví.

Skutečnost je taková, že by terapie prospěla nám všem vzhledem k tomu, s jakými společenskými, politickými a ekonomickými změnami se musíme vypořádávat v několika posledních letech. A to navíc řešíme tolik dalších věcí, mimo jiné zvládáme celosvětovou pandemii, čelíme složitému rozhodování, udržujeme partnerské vztahy, zdoláváme nekonečné hory špinavého prádla, snažíme se přetrpět sedmadvacátou schůzku přes Zoom v jediném dni. Je toho hodně. Každý potřebuje podporu a ocenění. A to se týká i terapeutů – stejně jako vy se totiž potýkáte s náročnými situacemi a výzvami. Chcete-li důkaz, že ani terapeuti to někdy nezvládají, prozradím vám, že jsem se dnes pořezala při krájení vejce natvrdo. Aktuální stav mého obýváku by se dal popsat snad jedině slovy „zdá se, že zde došlo k nějakému boji“. A moje čtyřletá dcera si posledních osm dní odmítá česat vlasy a pomalu začíná připomínat vlčí dítě. Terapeuti nejsou dokonalí, nicméně učíme se, jak být odolní, a ovládáme určité strategie, jak se vypořádat s tím, čemu říkáme život.

Jak vám může tato kniha pomoci

Možná jsem se v poslední době dívala na příliš mnoho kriminálních příběhů podle skutečných událostí, ale když začínám pracovat s novým klientem, připadám si tak trochu jako detektiv. Na prvním

sezení zvažují spoustu faktorů, které mohou mít vliv na duševní zdraví člověka, včetně rozsahu pohybové aktivity, vztahů, využívání technologií, rovnováhy pracovního a osobního života, dosavadních životních zkušeností, tělesného zdraví a celkového životního stylu. Mozek mi běží na plné obrátky, protože se snažím přijít na to, co u daného člověka zvyšuje míru úzkosti a stresu nebo co ho připravuje o náladu a energii.

Dobrá zpráva je, že pokud stojíte o podobnou analýzu své situace, nemusíte chodit k terapeutovi. Můžete ji získat, když se otevřete sebe-reflexi, uvědomíte si propojení mysli a těla, naučíte se ovládat své emoce a dáte svému životu hlubší smysl prostřednictvím nástrojů popsanych v této knize. Tady je jeden méně známý fakt o terapii: Skutečná práce probíhá mimo sezení. Ke změnám dochází, když lépe poznáte sebe sama a začnete ve světě fungovat jinak než doposud.

Ačkoli z vás nemohu sejmut vaše problémy nebo bolest, mohu vám nabídnout doporučení, jak rychleji uniknout z černé díry utrpení. Nicméně mějte na mysli, že ne každé doporučení bude účinné u každého. Někomu může pomáhat meditace, zatímco jinému prospěje spíše zvedání těžkých činek při hlasité hudbě v posilovně. Protože jste jedineční, bude jedinečný i váš konkrétní recept na optimální duševní zdraví. Proto doporučuji, abyste si při čtení knihy vybrali několik různých strategií, poctivě je vyzkoušeli a přesvědčili se, která z nich vám bude vyhovovat. Jestliže některou techniku vyzkoušíte a zjistíte, že se pro vás nehodí, je to v pořádku! Klidně ji odložte a vyzkoušejte něco jiného. Je to váš život. Zůstaňte věrní tomu, co pomáhá vám – ne tomu, co pomáhá vaší mamince, sestře, příteli, šéfovi, influencerovi ze sociální sítě, kterého sledujete, nebo celebritě, o níž jste se dočetli v časopisu.

Také vím, jak může být náročné udělat změny, když máte pocit, že jste uvíznuli na mrtvém bodě, že jste vyhořelí nebo emočně vyčerpaní. Nejste jediní, kdo se cítí podobně. Vězte, že i malé postupné krůčky vedou časem ke smysluplným změnám. Není potřeba dělat v životě obrovské změny ze dne na den. Oslavujte každé malé rozhodnutí, které vede k pozitivní změně. Vaše hodnota nijak nesouvisí s vaší produktivitou nebo tím, co jste dokázali. Jste dost dobří právě teď.

Také nezastávám názor, že hledání sebe sama je „jednorázový“ proces. Všichni občas sejdeme z cesty. Vaše dnešní priority mohou v budoucnosti vypadat jinak a je to v pořádku. Vždy se můžete znovu najít a ještě se při tom něco naučit. Doufám, že vám v tom tato kniha pomůže.